

Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası Uygulama Sonuçları Üzerine Bir Araştırma: Ortadoğu Anadolu (TRB) Bölgesi Örneği

Mustafa Terin^{1*} Adem Aksoy²

¹Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü. 65080/Van.

²Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü. 25240/Erzurum.

*Sorumlu yazar: mustafaterin@yyu.edu.tr

Geliş Tarihi: 28.09.2015

Kabul Tarihi: 16.12.2015

Öz

Tarımsal üretim, doğası gereği birçok risk ve belirsizlikle karşı karşıyadır. Bu risk ve belirsizlikler tarımsal üretimde ve üreticilerin gelirlerinde büyük kayıplara neden olmaktadır. Bu durum gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeleri, tarımsal üretimde karşılaşılan risklerle mücadeleye yönelik politika geliştirmeye ve uygulamaya yöneltmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de tarımsal üretimi tehdit eden riskler 2005 yılında çıkarılan 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile sigorta kapsamına alınmıştır. Araştırmanın temel amacı, Ortadoğu Anadolu (TRB) bölgesinde 2007–2015 Ağustos döneminde gerçekleştirilen bitkisel ürün sigortası uygulama sonuçlarını ortaya koymak ve değerlendirmektir. Araştırmada kullanılan veriler, Tarım Sigortaları Havuzundan (TARSİM) temin edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısı 2007 yılında 2890 kişi iken, 2015 Ağustos ayı itibarıyla bu rakam 10036 kişiye yükselmiştir. Bölgede bitkisel ürün sigortası yaptıran üreticilerin en yüksek olduğu il Malatya (%87,80), en düşük olduğu il Bingöl (%0,03)’dir. Bölgede 2007 yılında sigortalı alan 74694 da iken, 2014 yılında 311386 da yükselmiştir. Bölgenin bitkisel ürün sigortası prim üretim değeri 2007 yılında 5,4 milyon TL iken, 2015 Ağustos ayı itibarıyla 94,2 milyon TL’ye yükselmiştir. Bölgenin toplam bitkisel ürün sigortası prim üretim değerinden aldığı pay 2007 yılında %11,57 iken bu oran 2014 yılında %10,89’a gerilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitkisel ürün sigortası, Ortadoğu Anadolu (TRB), Türkiye.

Abstract

A Research on the Results of Implementation of the State Subsidized Crop Product Insurance: A Case of Mid–East Anatolia Region (TRB)

Agricultural production, because of its nature, faces several risks and uncertainties. These risks and uncertainties cause a big loss in agricultural production and the income of the producers. This situation has forced both developed and developing countries to develop and implement policies directed towards fighting the risks in agricultural production. In this connection, the risks that threaten the agricultural production in Turkey have been taken under the coverage of insurance by the Agricultural Insurance Law numbered 5363 enacted in 2005. The primary objective of this study is to put forward and evaluate the results of the implementation of the crop product insurance in Mid–Eastern Anatolia Region during 2007–2015 August periods. The data for this study obtained from the Data Pool of the Agricultural Insurance (TARSİM). According to the results of the study, the number of crop product insured producers which was 2890 in 2007 increased to 10036 by August 2015. The number of the crop product insured producers is the highest in Malatya (87.80%) and the lowest in Bingöl (0.03%) in the region. The area under insurance was 74694 da in 2007 rose to 311386 da in 2015. The value of crop product insurance premium production in the region was 5.4 million TL in 2007. This figure has risen to 94.2 million TL in 2015 August. The share of the region in total insurance premium production value was 11.57 % in 2007. This figure has fallen to 10.89% in 2014.

Keywords: Crop product insurance, Mid–Eastern Anatolia (TRB), Turkey.

Giriş

Ekonominin en temel sektörlerinden biri olan tarım sektörü, doğası gereği diğer sektörlerle göre daha fazla doğal, sosyal, ekonomik risk ve belirsizliklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu durum, tarımsal üretimin miktar ve kalitesini olumsuz yönde etkilemekte ve üretici gelirlerinde önemli kayıplara neden olmaktadır (Dinler, 2004; Çetin, 2007).

Tarımsal üretimde karşılaşılan katastrofik özellikteki risklerin sigorta şirketleri tarafından yüksek primlerle karşılanabilmesi, üreticilerin bu yüksek primleri ödemeye gönüllü olmaması ve küçük üreticilerin bu yüksek primleri ödeyecek güce sahip olmaması karşısında, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan birçok ülkede, tarımsal üretimde karşılaşılan risklerle mücadeleye yönelik politikaları uygulamaya yöneltmiştir (Karahan Uysal ve ark., 2014). Diğer taraftan, tarımsal sigorta

desteklerinin dünyada tarım sektörüne ilişkin desteklemeler içerisinde giderek ön plana çıktığı ve bu alana ilişkin düzenlemelere özel bir önem verildiği gözlenmektedir (Saner ve ark., 2015). Ülkelerin tarımsal üretimde karşılaşılan risklerle mücadeleye yönelik uyguladıkları çeşitli korumacılık politikaları “Risk Yönetim Programları” ve bu programlar içerisinde önemli yeri olan “Tarım Sigortaları Uygulamaları” ile risk paylaşımını ve transferlerini gerçekleştirmektedirler (Çetin, 2007; Mumcu, 2009; Engürülü ve ark., 2014).

Dünyada, tarım sigortası uygulamaları kamu, özel sektör, kamu ve özel sektör işbirliği olmak üzere 3 temel model üzerinden yürütülmektedir. Dünya ülkelerinin yarısından fazlasında (104 ülkede) tarım sigortası yapılırken (Mahul ve Stutley, 2010), ağırlıklı olarak özel sektör modeli ile kamu-özel sektör işbirliği modelinin benimsendiği söylenebilir (NRAC, 2012; Engürülü ve Karlıoğlu, 2013; Saner ve ark., 2015). Kamunun tarımsal sigorta sistemine girişi ilk olarak 1938’de ABD’de ve 1939’da Japonya’da gerçekleşmiş ve 1950’lerden sonra birçok Avrupa ülkesine ve Kanada’ya yayılmıştır. Tarım sigortalarının gelişimi, özellikle 1990’lardan sonra kamunun desteği ve çoklu riskleri kapsayan sigorta ürünlerinin üreticilerin hizmetine sunulması ile hız kazanmıştır (Karahan Uysal ve ark., 2014; Saner ve ark., 2015).

Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları ilk olarak özel sigorta şirketlerince başlatılmış olup, ilk sözleşme 1957 yılında Şeker Sigorta tarafından bitkisel ürünleri dolu riskine karşı sigortalamasıyla başlamıştır. Bunu 1960 yılında hayvan hayat sigortaları, 1984 yılında kümes hayvanları sigortası, 1990 yılında su ürünleri sigortası ve 1991 yılında da üzüm bağları için yapılan don sigortası izlemiştir. 1995 yılına gelindiğinde tarım sigortalarının ortak bir sistem içerisinde uygulanması için Tarım Sigortaları Vakfı (TSV) kurulmuştur (Dinler ve ark., 2005).

Tarımsal üretimde riskin yüksek olması, özel sigorta şirketlerinin yüksek riskli ürünleri sigortalamak istememesi, sigorta primlerinin üretici gelirleri içindeki payının yüksek olması gibi nedenlerle Türkiye’de tarım sigortası uygulamaları 2005 yılına kadar istenilen düzeyde gelişim gösterememiştir (İkikat Tümer ve ark., 2010). Tarım sigortaları, 1957 yılından 2005 yılına kadar tek riske yönelik olarak özel sektör eliyle yürütülmüştür (Dinler ve ark., 2005). 2005 yılında çıkarılan 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile üreticilerin riskler karşısındaki kayıplarının etkili şekilde tazmin edilmesi ve risklere karşı çözüm üretilebilmesi için Türkiye şartlarına uygun tarım sigortaları sisteminin kurulması yönünde devlet ve özel sektör işbirliğini içeren havuz modeli (TARSİM) benimsenmiş ve uygulamaya geçirilmiştir (Karaca ve ark., 2010).

Türkiye’de devlet destekli tarım sigortası uygulamaları, 1 Haziran 2006 yılında bitkisel ürün sigortası ve büyükbaş hayvan hayat sigortası, 1 Eylül 2006 yılında sera sigortası ve kümes hayvanları hayat sigortası, 1 Temmuz 2007 yılında su ürünleri hayat sigortası, 1 Mayıs 2011 küçükbaş hayvan hayat sigortası ve 1 Ocak 2014 yılında arıcılık (arılı kovan) sigortası olmak üzere günümüzde toplam yedi branşta uygulanmaktadır (TARSİM, 2015a).

Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları 2006 yılından günümüze gerek poliçe sayısı gerekse prim üretimi ve sigorta bedeli açısından hızlı bir şekilde gelişmiştir. 2006 yılında poliçe sayısı, prim üretimi ve sigorta bedeli sırasıyla 12330 adet, 4.451 milyon TL ve 211.290 milyon TL iken, 2014 yılında bu sonuçlar sırasıyla 1.086 milyon adet, 683.536 milyon TL ve 13.894 milyar TL’ye yükselmiştir (Saner ve ark., 2015; TARSİM, 2015a).

Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları içinde poliçe sayısı, prim üretimi ve sigorta bedeli bakımından en yüksek paya ve ağırlığa bitkisel ürün sigortası sahiptir. Türkiye’de 2014 yılı itibarıyla toplam poliçe sayısının %95’i, prim üretiminin %67’si, sigorta bedelinin %70’i ve hasar ödemelerinin %78’i bitkisel ürün sigortasından oluşmaktadır (TARSİM, 2015a). Bu nedenle çalışmada bitkisel ürün sigortası uygulama sonuçlarına yer verilmiştir.

Dünyanın farklı yerlerinde üreticilerin tarım sigortalarına bakış açılarını inceleyen araştırmalar yapılmıştır (Vandeveer ve Loehman, 1994; Chikwendu ve ark., 1995; Patrick, 2010; Abdulmalik ve ark., 2013; Farayola ve ark., 2013; Akinola, 2014; Akintunde, 2015). Türkiye’de de 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu yayımlandıktan sonra üreticilerin tarım sigortalarına bakış açılarına ilişkin olarak, Antalya (Akçaöz ve ark., 2006; Sayın ve ark., 2014), Erzurum (Birinci ve İkikat Tümer, 2006; İkikat Tümer, 2011b), Malatya (Çukur ve ark., 2008; Aslan ve ark., 2012), Ankara (Yavuz, 2010), Diyarbakır, Şanlıurfa, Adıyaman (İpekçioğlu ve ark., 2010), Tokat (İkikat Tümer, 2004; İkikat Tümer, 2011a), Sakarya (Özcan, 2012), Bursa (Pezikoğlu ve ark., 2012), Çanakkale (Tan ve ark., 2012), Samsun (Aydoğan ve ark., 2013) Isparta (Karamürsel ve ark., 2014) ve Ankara, Çorum, Kayseri (Taşcı ve ark., 2014) illerinin çeşitli ilçe ve köylerinde üreticilerle gerçekleştirilen bir çok alan

araştırması bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye geneli tarım sigortası uygulama sonuçları TARSİM tarafından yıllık faaliyet raporları şeklinde yayınlanmaktadır. Ancak, devlet destekli bitkisel ürün sigortası uygulamalarının başladığı 2006 yılından günümüze kadar bölgesel düzeyde (NUTS1) bitkisel ürün sigortası uygulama sonuçlarına ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bölgesel olarak böyle bir çalışmaya ihtiyaç olduğu düşünülmüş ve bu çalışma planlanmıştır. Bu nedenle çalışmanın literatüre önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın temel amacı, Ortadoğu Anadolu (TRB) alt bölgesinde 2007–2015 Ağustos döneminde gerçekleştirilen bitkisel ürün sigortası uygulama sonuçları iller bazında (sigortalı çiftçi sayısı, poliçe sayısı, sigorta bedeli, prim üretimi, sigortalı alan ve ödenen tazminatlar) ortaya koymak ve değerlendirmektir.

Materyal ve Yöntem

Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları 1 Haziran 2006 tarihinde başlamıştır. Ancak yıllar itibarıyla karşılaştırma yapmak açısından araştırmada kullanılan verilerde başlangıç yılı 2007 olarak belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan 2007–2015 Ağustos dönemine ait bitkisel ürün sigortaları uygulama sonuçlarına ait veriler, Tarım Sigortaları Havuzu Genel Müdürlüğü’nden temin edilmiştir. TRB bölgesi 2007–2015 Ağustos dönemine ait bitkisel ürün sigortası uygulama sonuçlarındaki değişimler iller bazında ortaya konulmuş ve sebep sonuç ilişkileriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra TRB alt bölgesinin Türkiye bitkisel ürün sigortaları uygulamaları içindeki durumu değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Türkiye’de devlet destekli bitkisel ürün sigortası 1 Haziran 2006 yılında uygulanmaya başlanmıştır. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısında bazı yıllar bir önceki yıla göre azalma olsa da genel olarak artış eğiliminde olduğu söylenebilir. 2007 yılında bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısı 2890 iken, 2014 yılında %178,4 oranında artarak 8047 kişiye yükselmiştir. 2015 yılı ilk 8 aylık dönemde bu rakam 10036 kişiye yükselmiştir. Bölgede bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısının en yüksek olduğu il Malatya, en düşük olduğu il Bingöl’dür. 2007–2015 Ağustos döneminde bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısının %87,80’ini Malatya ili tek başına oluşturmaktadır (Çizelge 1.).

Çizelge 1. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısı

Yıllar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri	
2007	2842	46	0	1	0	1	0	0	2890
2008	9134	242	0	0	8	0	1	0	9385
2009	4385	40	0	0	1	0	1	0	4427
2010	2394	28	0	5	19	34	2	0	2482
2011	5660	129	0	3	26	25	29	0	5872
2012	4589	424	9	65	120	231	379	23	5840
2013	3823	562	0	24	164	220	270	6	5069
2014	6474	780	2	71	226	128	365	1	8047
2015*	8151	710	6	56	327	205	576	5	10036
BÜS Toplam	47452	2961	17	225	891	844	1623	35	54048
Pay (%)	87,80	5,48	0,03	0,42	1,65	1,56	3,00	0,06	100,00

Kaynak: TARSİM 2015b *1 Ocak–18 Ağustos 2015 tarihleri arası.

TRB bölgesinde tarım sigortası yaptıran üreticilerin branşlara göre dağılımı incelendiğinde, bitkisel ürün sigortası yaptıran üreticilerin en yüksek olduğu il Malatya (%96,46) iken, onu sırasıyla Elazığ (%81,48), Bitlis (%43,27) ve Muş (%42,71) illeri izlemektedir (Çizelge 2.). Özellikle hayvansal üretimin görece olarak yüksek olduğu Bingöl, Hakkâri, Tunceli ve Van illerinde bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısının oransal olarak düşük olduğu söylenebilir. TRB bölgesinde 2007–2015 Ağustos döneminde toplam tarım sigortası yaptıran üretici sayısının %83,77’si bitkisel ürün sigortası yaptırmaktadır (Çizelge 2.).

Çizelge 2. 2007–2015 Ağustos tarım sigortası yaptıran üretici sayılarının dağılımı (%)

Branşlar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri	
Arıcılık	0,13	2,10	4,80	19,81	7,50	1,32	3,60	12,54	1,33
Küçükbaş	0,29	2,24	12,08	9,08	33,33	12,96	15,33	25,20	3,70
Büyükbaş	3,11	14,18	82,17	44,58	22,90	43,02	37,80	58,31	11,20
Bitkisel ürün	96,46	81,48	0,96	26,53	36,27	42,71	43,27	3,95	83,77
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: TARSİM 2015b verilerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Ortadoğu Anadolu Bölgesinde bitkisel ürün sigortası poliçe sayısı, sigorta yaptıran üretici sayısına paralel olarak bazı yıllar azalmış olsa da yıllar itibariyle artış eğiliminde olduğu söylenebilir. Bitkisel ürün sigortası poliçe sayısı 2007 yılında 6132 adet iken, %223 oranında artarak 2014 yılı sonu itibariyle 19807 adete yükselmiştir. Bölgede bitkisel ürün sigortası poliçe sayısının en yüksek olduğu il Malatya iken, en düşük olduğu il Bingöl'dür. Malatya ili 2007–2015 Ağustos döneminde bitkisel ürün sigortası poliçe sayısını %83,87'ni karşılamaktadır (Çizelge 3.).

Malatya İlinde ağırlıklı olarak bitkisel ürün sigortası yapılmaktadır. 2007 yılında ilde yapılan tarım sigortası poliçelerinin %93'ü bitkisel ürün sigortasından oluşurken bu oran 2015 yılı Ağustos ayı itibariyle %99,1'e yükselmiştir (TARSİM, 2015b). Malatya ili 2008 yılında 18538 adet bitkisel ürün sigortası poliçesiyle, Türkiye geneli bitkisel ürün sigortası poliçe sayısının %7'sini tek başına karşılamıştır (TARSİM, 2009).

Türkiye geneli bitkisel ürün sigortası poliçe sayısında, TRB bölgesinin payı 2008 yılı hariç %1,28 ile %2,96 arasında değişmektedir (Çizelge 3.). 2008 yılında Malatya İlinde bir önceki yıla göre bitkisel ürün sigortası poliçe sayısındaki artıştan (%208,8) dolayı bölgenin toplam içindeki payı %7,68'e kadar yükselmiştir. Ortadoğu Anadolu Bölgesinden Malatya İlini çıkardığımızda bölgenin bitkisel ürün poliçe sayısı içindeki payı %0,03 ile %0,60'a kadar düşmektedir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere Malatya İli, bölge bitkisel ürün sigortası açısından son derece önemlidir.

Çizelge 3. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası poliçe sayısı

Yıllar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam	TÜRKİYE	%
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri			
2007	6003	125	0	2	0	2	0	0	6132	207328	2,96
2008	18538	620	0	0	61	0	1	0	19220	250225	7,68
2009	8374	89	0	0	1	0	2	0	8466	285243	2,97
2010	4003	90	0	23	123	48	3	0	4290	350281	1,22
2011	10662	289	0	5	131	118	49	0	11254	549538	2,05
2012	8862	1712	30	173	388	1000	771	105	13041	693417	1,88
2013	7151	1860	0	91	401	756	480	21	10760	841694	1,28
2014	15159	2828	6	222	521	516	544	11	19807	1029586	1,92
2015*	18596	2152	9	174	594	592	963	15	23095	-----	-----
BÜS Toplam	97348	9765	45	690	2220	3032	2813	152	116065	-----	-----
Pay (%)	83,87	8,41	0,04	0,59	1,91	2,61	2,42	0,13	100,00	-----	-----

Kaynak: TARSİM 2015b *1 Ocak–18 Ağustos 2015 tarihleri arası.

TRB bölgesinde tarım sigortası poliçe sayılarının branşlara göre dağılımı incelendiğinde, bitkisel ürün sigortası poliçe sayısının en yüksek olduğu il Malatya (%98,23) iken, en düşük olduğu il Bingöl'dür. TRB bölgesinde 2007–2015 Ağustos döneminde toplam tarım sigortası poliçe sayısının %91,70'i bitkisel ürün sigortası poliçesinden oluşmaktadır (Çizelge 4.).

Çizelge 4. 2007–2015 Ağustos dönemi tarım sigortası poliçe sayılarının dağılımı (%)

Branşlar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri	
Arıcılık	0,06	0,73	4,72	12,86	4,88	0,62	2,75	11,06	0,67
Küçükbaş	0,14	0,78	11,88	5,86	21,60	6,14	11,62	22,21	1,89
Büyükbaş	1,56	5,02	80,90	28,77	15,01	20,49	28,76	51,59	5,74
Bitkisel ürün	98,23	93,47	2,50	52,51	58,51	72,74	56,86	15,14	91,70
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: TARSİM 2015b verilerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Ortadoğu Anadolu Bölgesinde bitkisel ürün sigorta bedeli, 2007 yılında 54.766 milyon TL iken, 2015 yılı Ağustos ayı itibariyle 395.522 milyon TL'ye yükselmiştir. 2007–2015 Ağustos döneminde Malatya İli toplam 1.138 milyar TL sigorta bedeli ile ilk sırada yer alırken, Bingöl İli 247 bin TL sigorta bedeli ile son sırada yer almaktadır (Çizelge 5.).

Ortadoğu Anadolu Bölgesi 54.766 milyon TL bitkisel ürün sigorta bedeli ile 2007 yılında Türkiye toplam bitkisel ürün sigorta bedelinin %5'ini karşılarken, 2014 yılında 214.213 milyon TL sigorta bedeliyle, Türkiye toplam bitkisel ürün sigorta bedelinin ancak %2,03'ünü karşılayabilmiştir (Çizelge 5.). TRB bölgesinde bitkisel ürün sigorta bedelinin mutlak olarak artmasına karşın, toplamdaki payının düşmesi diğer bölgelerdeki bitkisel ürün sigorta bedelinin TRB bölgesine göre daha hızlı artmasının bir sonucu olduğu söylenebilir. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigorta bedeli 2007 yılına göre 2014 yılında 2,91 kat artarken, aynı dönemde Türkiye genelinde bitkisel ürün sigorta bedeli 4,26 kat artış göstermiştir. Bu sonuca göre TRB bölgesinde bitkisel ürün sigorta bedelindeki artışın, Türkiye geneline göre daha düşük gerçekleştiği söylenebilir.

Çizelge 5. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası sigorta bedeli (Bin TL)

Yıllar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam	TÜRKİYE	%
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri			
2007	53979	768	0	6	0	14	0	0	54766	1094987	5.00
2008	88735	1734	0	0	52	0	13	0	90534	1573805	5.75
2009	89840	761	0	0	3	0	3	0	90606	2000811	4.53
2010	20698	460	0	24	1522	799	92	0	23595	2502511	0.94
2011	148707	2675	0	26	1435	10312	203	0	163357	4003686	4.08
2012	143970	8639	160	342	1972	14012	9508	403	179005	5526899	3.24
2013	111084	14792	0	301	2526	19196	5815	96	153809	7566682	2.03
2014	162730	18787	26	918	2847	18510	10380	15	214213	9287591	2.31
2015*	319091	22851	61	650	5364	21916	25525	65	395522	-----	-----
Toplam	1138834	71465	247	2266	15721	84758	51538	579	1365408	-----	-----
Pay (%)	83,41	5,23	0,02	0,17	1,15	6,21	3,77	0,04	100,00	-----	-----

Kaynak: TARSİM 2015b *1 Ocak–18 Ağustos 2015 tarihleri arası.

TRB bölgesinde 2007–2015 Ağustos döneminde toplam tarım sigortası sigorta bedelinin branşlara göre dağılımı incelendiğinde, bitkisel ürün sigortası sigorta bedelinin en yüksek olduğu (%76.90) görülmektedir. Bu oran Malatya ilinde %90,57 ile en yüksek iken, %0,62 ile Bingöl ilinde en düşüktür (Çizelge 6.).

Çizelge 6. 2007–2015 Ağustos dönemi tarım sigortası sigorta bedeli dağılımı (%)

Branşlar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri	
Arıcılık	0,14	2,42	11,51	30,55	7,08	0,76	5,18	18,90	1,72
Küçükbaş	0,47	3,75	8,51	12,90	37,26	5,34	12,41	24,71	4,12
Büyükbaş	8,82	25,98	79,36	43,35	37,26	32,11	36,77	53,54	17,26
Bitkisel ürün	90,57	67,85	0,62	13,21	18,40	61,79	45,64	2,86	76,90
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: TARSİM 2015b verilerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Ortadoğu Anadolu Bölgesinde bitkisel ürün sigortası prim üretimi poliçe sayısına paralel olarak bazı yıllar azalmış olsa da yıllar itibariyle artış eğiliminde olduğu söylenebilir. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası prim üretimi 2007 yılında 5.410 milyon TL iken, 2015 yılı Ağustos ayı itibariyle 94.212 milyon TL'ye yükselmiştir. Bölgede bitkisel ürün sigortası prim üretiminin en yüksek olduğu il Malatya iken, onu sırasıyla Elazığ, Muş ve Bitlis illeri izlemektedir. Malatya İlinin, 2007–2015 Ağustos dönemi içinde ortalama bitkisel ürün sigortası prim üretim bedeli içindeki payı %95,18'dir. (Çizelge 7.).

Ortadoğu Anadolu Bölgesinin, Türkiye toplam bitkisel ürün sigortası prim üretimi içindeki payı yıllar itibariyle önemli oranlarda değişmiştir. TRB bölgesinin 2007 yılındaki payı %11,57 iken, bu oran 2011 yılında %21,51'e kadar yükselmiş, 2010 yılında ise %3,13'e kadar gerilemiştir. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası prim üretim bedeli 2007 yılına göre 2014 yılında 8,20 kat artarken, aynı dönemde Türkiye genelinde bitkisel ürün sigortası prim üretim bedeli 8,76 kat artış göstermiştir.

Bu sonuca göre TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası prim üretim bedelindeki artışın. Türkiye geneline göre daha düşük gerçekleştiği söylenebilir.

Çizelge 7. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası prim bedeli (Bin TL)

Yıllar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam	TÜRKİYE	%
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri			
2007	5326	83	0	0,5	0	0,1	0	0	5410	46775	11,57
2008	12834	263	0	0	3	0	0,7	0	13101	72669	18,03
2009	13928	123	0	0	0,7	0	0,7	0	14052	81076	17,33
2010	2868	33	0	0,6	46	17	8	0	2973	95091	3,13
2011	52527	688	0	0,7	39	265	11	0	53531	248829	21,51
2012	43360	1706	6	15	60	340	231	6	45724	272515	16,78
2013	21164	1558	0	9	62	453	136	1	23383	327212	7,15
2014	46182	2713	2	35	84	497	238	0,3	49751	456725	10,89
2015*	89391	3466	2	26	158	613	555	1	94212	-----	-----
BÜS Toplam	287580	10633	10	87	453	2185	1180	8	302136	-----	-----
Pay (%)	95,18	3,52	0,00	0,03	0,15	0,72	0,39	0,00	100,00	-----	-----

Kaynak: TARSİM 2015b *1 Ocak–18 Ağustos 2015 tarihleri arası.

Bölgede 2007–2015 Ağustos dönemi tarım sigortası prim üretim bedelinin %89,74'ü bitkisel ürün sigortası prim üretim bedelinden oluşmaktadır. Bu oran Malatya ve Elazığ illeri için sırasıyla %96,93 ve %80,39 iken, Bingöl ve Hakkâri için %0,27 ve %0,48'dir (Çizelge 8.).

Çizelge 8. 2007–2015 Ağustos dönemi tarım sigortası prim bedeli dağılımı (%)

Branşlar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri	
Arıcılık	--	0,29	1,53	5,80	1,18	0,17	1,11	2,86	0,12
Küçükbaş	0,21	3,05	8,90	20,30	51,46	8,98	20,82	25,36	2,12
Büyükbaş	2,85	16,27	89,30	66,10	39,68	61,82	60,56	71,40	8,02
Bitkisel ürün	96,93	80,39	0,27	7,80	7,68	29,03	17,51	0,48	89,74
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: TARSİM 2015b verilerinden yazar tarafından hesaplanmıştır.

Ortadoğu Anadolu Bölgesinde 2007–2009 yılları arasında Malatya ve Elazığ illeri hariç diğer illerde bitkisel ürün sigortası uygulamalarının yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. 2010 yılından sonra Malatya ve Elazığ ile birlikte Muş, Van, Bitlis ve Tunceli illerinde bitkisel ürün sigortası uygulamalarının arttığı, Bingöl ve Hakkâri illerinde ise bitkisel ürün sigortası uygulamalarının gelişmediği söylenebilir (Çizelge 9.). Ortadoğu Anadolu Bölgesinde sigortalı alan 2007 yılında 74694 da iken, 3,8 kat artarak 2015 Ağustos ayı itibarıyla 360785 da yükselmiştir. Bölgede sigortalı alanın en yüksek olduğu il Malatya iken, en düşük olduğu il Bingöl'dür. Malatya ilinde bitkisel ürün sigortası kapsamında ağırlıklı olarak kayısı ürünü sigortalanmaktadır.

Ortadoğu Anadolu Bölgesindeki sigortalı alan, Türkiye toplam sigortalı alan içindeki payı 2007 yılında %2,1 iken, 2008 yılında Malatya ilindeki çok hızlı artışla bu oran %5,3'e kadar yükselmiş, takip eden yıllarda bu oran %2'ler civarında gerçekleşmiştir (Çizelge 9.). TRB bölgesinde sigortalı alan 2007 yılına göre 2014 yılında 3,17 kat artarken, aynı dönemde Türkiye genelinde sigortalı alan 3,51 kat artış göstermiştir.

Çizelge 9. TRB bölgesinde sigortalı alan (Dekar)

Yıllar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam	TÜRKİYE	%
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri			
2007	73327	1304	0	5	0	58	0	0	74694	3489950	2,1
2008	226358	5902	0	0	728	0	35	0	233023	4435185	5,3
2009	113847	1431	0	0	11	0	29	0	115318	5602397	2,1
2010	59510	1229	0	304	7320	3644	70	0	72077	6562982	1,1
2011	127205	3618	0	181	8209	44308	1000	0	184521	9203236	2,0
2012	105943	16804	684	2433	11958	81657	28380	1042	248901	12054645	2,1
2013	93894	25120	0	1634	7989	79929	20597	316	229479	14341052	1,6
2014	163662	32989	103	4937	11614	78773	19241	67	311386	15753073	2,0
2015*	201100	28571	156	3199	16469	78229	32888	173	360785	-----	-----
Toplam	1164846	116968	943	12693	64298	366598	102240	1598	1830184	-----	-----
Pay (%)	63,65	6,39	0,05	0,69	3,51	20,3	5,59	0,09	100,00	-----	-----

Kaynak: TARSİM 2015b; Saner ve ark., 2015 *1 Ocak–18 Ağustos 2015 tarihleri arası.

Ortadoğu Anadolu Bölgesinde bitkisel ürün sigortası kapsamında ödenen tazminat miktarı risk faktörlerinin (dolu, don, fırtına, sel ve su baskını, yangın, hortum, heyelan ve deprem) gerçekleşme durumlarına göre oldukça fazla değişim göstermiştir. Bölgede 2007 yılında ödenen 15.716 milyon TL tazminat ile Türkiye genelinin %38,28'ini oluşturulurken, 2014 yılında ödenen 76.343 milyon TL tazminat ile Türkiye genelinin ancak %12,59'u oluşturulmuştur (Çizelge 10.).

Bölgede 2007–2015 Ağustos döneminde toplam tarım sigortası poliçesi sayısının %91,70'i bitkisel ürün sigortasından oluşmaktadır. Bu oran %98,23 ile en yüksek Malatya ilindedir. Malatya ilinde bitkisel ürün sigortası kapsamında ağırlıklı olarak kayısı ürünü sigortalanmaktadır. Kayısı ürününün don ve dolu risklerine karşı oldukça duyarlı olması nedeniyle bölgede gerçekleşen don ve dolu olayları ödenen tazminat bedellerini doğrudan etkilemektedir. Türkiye geneli için 2007, 2009, 2011 ve 2014 yıllarında ödenen bitkisel ürün sigortası tazminat bedelinin sırasıyla %47'si, %40'ı, %25,9 ve %22'si kayısı ürününe ödenmiştir (TARSİM, 2009; 2010; 2012; 2015a). Bu nedenle bu yıllarda Malatya ilinde de bitkisel ürün sigortası tazminat ödemeleri oldukça yüksektir. Bunun sonucu olarak TRB bölgesinin Türkiye geneli bitkisel ürün sigortası tazminat ödemeleri içindeki payı oldukça yüksektir. TRB bölgesinde toplam tarım sigortası kapsamında ödenen tazminat bedeli içinde bitkisel ürün sigortasının payı Malatya, Elazığ, Muş ve Tunceli illerinde sırasıyla %97,69, %81,70, %10,24 ve %8,04 oranında gerçekleşmiştir (Çizelge 10.). Bingöl ve Hakkâri illerinde bitkisel ürün sigortası yok denecek kadar az olduğundan bu illerde tazminat ödemesi de gerçekleşmemiştir

Çizelge 10. TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortasında ödenen tazminat (Bin TL)

Yıllar	TRB1 (Malatya Alt Bölgesi)				TRB2 (Van Alt Bölgesi)				TRB Toplam	TÜRKİYE	%
	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Van	Muş	Bitlis	Hakkâri			
2007	15569	147	0	0	0	0	0	0	15716	41052	38,28
2008	2525	52	0	0	0	0	0	0	2577	28567	9,02
2009	25608	59	0	0	0	0	0	0	25667	70463	36,43
2010	1333	11	0	0	21	0	0	0	1365	90813	1,50
2011	24658	589	0	0	0	0	0	0	25247	137901	18,31
2012	11335	489	0	1	0	277	3	0	12105	113391	10,68
2013	31695	1664	0	32	8	136	6	0	33541	266494	12,59
2014	73450	2855	0	0	6	14	18	0	76343	416144	18,35
2015*	18940	238	0	2	0	0,4	1,3	0	19181	-----	-----
BSÜ Toplam	205113	6104	0	35	35	427	28	0	211742	-----	-----
Genel Toplam	209954	7471	2922	432	1589	4173	3823	1577	231941	-----	-----
BSÜ Oran (%)	97,69	81,70	0,00	8,04	2,20	10,24	0,74	0,00	91,29	-----	-----

Kaynak: TARSİM 2015b *1 Ocak–18 Ağustos 2015 tarihleri arası.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre, 2007–2015 Ağustos döneminde TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısının büyük bir çoğunluğunun (%87,80) Malatya ilinde olduğu, Bingöl, Hakkâri ve Tunceli illerinde bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısının yok denecek kadar az olduğu, Elazığ, Bitlis, Van ve Muş illerinde ise bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayının azda olsa giderek arttığı görülmektedir.

Bölgede bitkisel ürün sigortası poliçe sayısı bakımından da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Malatya ve Elazığ illerinde 2007–2015 Ağustos döneminde toplam tarım sigortası poliçe sayısının sırasıyla %98,23'ü ve %93,47'si bitkisel ürün sigortası poliçesinden oluşurken, bu oranlar Bingöl ve Hakkâri illerinde sırasıyla %2,50 ve %15,14'tür. TRB bölgesinde Malatya ve Elazığ illeri hariç diğer illerde hayvansal üretim ağırlıklı bir tarımsal üretim söz konusu olduğundan bu illerde bitkisel ürün sigortası yaptıran üretici sayısının ve poliçe sayısının düşük olması beklenen bir sonuçtur. Nitekim 2007–2015 Ağustos döneminde Bingöl, Hakkâri Tunceli ve Van illerinde üreticilerin sırasıyla %99,04'ü, %96,05'i, %73,47'i ve %63,71'i büyükbaş ve küçükbaş hayvan hayat sigortası ile arıcılık sigortası yaptırmışlardır.

Araştırma sonuçlarına göre, TRB bölgesinde bitkisel ürün sigortası uygulamalarının en yüksek olduğu il Malatya'dır. TRB bölgesinden Malatya ilini çıkardığımızda bölgede, bitkisel ürün sigortası uygulama sonuçlarının oldukça düşük düzeylerde kaldığı görülmektedir. Bu nedenle Malatya ili bitkisel ürün sigortası uygulama sonuçları açısından gerek TRB bölgesi gerekse Türkiye geneli için oldukça önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçları dikkate alındığında, TRB bölgesinde Malatya ve Elazığ illeri dışında kalan diğer illerde devlet destekli bitkisel ürün sigortası uygulamalarının artırılabilmesi için sigorta

prim bedellerinin bölgedeki üreticilerin tarımsal gelir düzeyleri dikkate alınarak hesaplanması veya devletin bitkisel ürün sigortası prim desteğini tüm bölgeler için aynı oranda (%50) değil de, bölgesel veya il bazında farklı oranlarda desteklemenin yapılacağı yeni politikaların geliştirilmesi daha sağlıklı olacaktır. Bunun yanı sıra üreticilerin devlet destekli tarım sigortası uygulamalarından haberdar olması ve üreticilerde gerekli bilincin sağlanabilmesi için gerek kamu gerekse özel sektör tarafından yapılan eğitim ve tanıtım çalışmalarının yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- Abdulmalik, R.O., Oyinbo, O., Sami, R.A., 2013. Determinants of crop farmers participation in agricultural insurance in the Federal Capital Territory, Abuja, Nigeria. *Greener Journal of Agricultural Sciences*. 3 (1): 21–26.
- Akçaöz, H., Özkan, B., Kızılay, H., 2006. Antalya İlinde tarımsal üretimde risk yönetimi ve tarım sigortası uygulamaları. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 3 (2): 93–103.
- Akinola, B.D., 2014. Determinants of farmers' adoption of agricultural insurance: the case of poultry farmers' in Abeokuta Metropolis of Ogun State, Nigeria *British Journal of Poultry Sciences*. 3 (2): 63–41.
- Akintunde, O.K., 2015. Determinants of poultry farmers' participation in livestock insurance in Southwest Nigeria. *Asian Journal of Poultry Science*. 9 (4): 233–241.
- Aslan, A., Atay, S., Paksoy, M., 2012. Malatya İlinde bitkisel ürün sigortaları uygulamalarına üreticilerin yaklaşımı. X. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (5–7 Eylül 2012, Konya) Bildirileri. 1156–1160.
- Aydoğan, M., Topçu, N., Özyazıcı, G., Ceyhan, V., 2013. Samsun İli meyve üreticilerinin tarım sigortalarına eğilimlerinin belirlenmesi, İç Anadolu Bölgesi 1. Tarım ve Gıda Kongresi (2–4 Ekim 2013, Niğde) Bildiriler. 233–239.
- Birinci, A., İkikat Tümer, E., 2006. The attitudes of farmers towards agricultural insurance: The case of Erzurum. Turkey, *Die Bodenkultur. Austrian Journal of Agricultural Research*. 57 (2): 49–55.
- Çetin, B., 2007. Tarım Sigortaları. Nobel Yayın No: 1110, Ankara.
- Çukur, F., Saner, G., Çukur, T., Uçar, K., 2008. Malatya İlinde kayısı üreticilerinin riskin transferinde tarım sigortasına bakış açılarının değerlendirilmesi: Doğanşehir ilçesi–Polatdere Köyü örneği. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 45 (2): 103–111.
- Dinler, T., 2004. Avrupa Birliği ve Türkiye tarımında risk yönetim programları. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/60b491b917d4185_ek.pdf?tipi=14&sube= (Erişim tarihi: Ağustos 2015).
- Dinler, T., Yaltırık, A., Çetin, B., Özkan, B., Gülçubuk, B., Sürmeli, E., Ekmen, E., Saner, G., Akçaöz, H., Karahan Uysal, Ö., Karaaslan, S., Kıymaz, T., 2005. Tarımda risk yönetimi ve tarım sigortaları. Ziraat Mühendisliği 6. Teknik Kongresi (3–7 Ocak 2005, Ankara) Bildirileri. 1209–1232.
- Engürülü, B., Demirtaş, M., Saçlı, Y., 2014. Türkiye’de tarım sektöründe risk yönetimi. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (3–5 Eylül 2014, Samsun) Bildirileri. 1068–1076.
- Engürülü, B., Karlıoğlu, A., 2013. Dünyada ve Türkiye’de tarım sigortaları. İç Anadolu Bölgesi 1. Tarım ve Gıda Kongresi (2–4 Ekim 2013, Niğde) Bildirileri. 138–147.
- Farayola, C.O., Adedeji, I.A., Popoola, P.O., Amao, S.A., 2013. Determinants of participation of small scale commercial poultry farmers in agricultural insurance scheme in Kwara State, Nigeria. *World Journal of Agricultural Research*. 1 (5): 96–100.
- İkikat Tümer, E., 2004. Erzurum merkez ilçe köylerindeki çiftçilerin tarım sigortası ile ilgili eğilimleri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- İkikat Tümer, E., 2011a. Bitkisel ürün sigortası yaptırma isteğinin belirlenmesi: Tokat İli örneği. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 42 (2): 153–157.
- İkikat Tümer, E., 2011b. Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinde (TRA I bölgesi) çiftçilerin riske karşı tutumları ve olası sigorta primlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- İkikat Tümer, E., Birinci, A., Miran, B., 2010. Çiftçilerin sel ve kuraklık sigortası yaptırma isteğini etkileyen faktörlerin analizi: TRA1 bölgesi örneği. IX. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (22–24 Eylül 2010, Şanlıurfa) Bildirileri. 199–205.
- İpekçioğlu, Ş., Işgın, T., Monis, T., Saner, G., Bilgiç, A., 2010. Güneydoğu Anadolu bölgesinde devlet destekli bitkisel ürün sigortası yaptırma istekliliğinin belirlenmesi. IX. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (22–24 Eylül 2010, Şanlıurfa) Bildirileri. 259–265.
- Karaca, A., Gültek, A., İntişah, A.S., Engürülü, B., Karlıoğlu, A., 2010. Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları. Ziraat Mühendisliği 7. Teknik Kongresi (11–15 Ocak 2010) http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/28ac9c427302b7a_ek.pdf (Erişim tarihi: Ağustos 2015).
- Karahan Uysal, Ö., Saner, G., Engürülü, B., Naseri, Z., 2014. Dünyada ve Türkiye’de tarım sigortalarındaki gelişmelerin düşündürdükleri. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (3–5 Eylül 2014, Samsun) Bildirileri. 1042–1050.

- Karamürsel, D., Emre, M., Öztürk, F.P., Sarısu, H.C., Karamürsel, Ö.F., Emre, R.A., Öztürk, G., Altıntaş, A., 2014. Isparta ilinde üreticilerin bitkisel ürün sigortası uygulamalarına yaklaşımı. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (3–5 Eylül 2014, Samsun) Bildirileri. 1051–1059.
- Mahul, O., Stutley, C.J., 2010. Government support to agricultural insurance: Challenges and options for developing countries. The World Bank Washington D.C. 53881. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/2432/538810PUB0Gove101Official0Use0Only1.pdf?sequence=1> (Erişim tarihi: Ağustos 2015).
- Mumcu, U., 2009. Tarımı gelişmiş ülkelerde ve Türkiye’de tarımsal destekleme uygulamalarında tarım sigortalarının yeri. Doktora Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- NRAC, 2012. Feasibility of agricultural insurance products in Australia for weather-related production risks. <http://www.agriculture.gov.au/SiteCollectionDocuments/ag-food/drought/ec/nrac/work-prog/insurance/nrac-agricultural-insurance-report.pdf> (Erişim tarihi: Ağustos 2015).
- Özcan, M., 2012. Tarımsal işletmelerde risk yönetimi ve bir alan Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Patrick, A.A., 2010. Poultry farmers’ response to agricultural insurance in Delta State, Nigeria. *Journal of Agricultural Science*. 1 (1):43–47.
- Pezikoğlu, F., Ergun, M.E., Öztürk, M., Altıntaş, A., Uçar, M., 2012. Bursa ilinde bitkisel ürün sigortası uygulamalarına yönelik üretici yaklaşımı. X. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (5–7 Eylül 2012, Konya) Bildirileri. 1098–1102.
- Saner, G., Karahan Uysal, Ö., Engürülü, B., Ceyhan, V., Sayılı, M., Vuruş Akçaöz, H., Naseri, Z., 2015. Türkiye’de tarımda risk yönetimi ve sigorta uygulamaları. Ziraat Mühendisliği 8. Teknik Kongresi (12–16 Ocak 2015, Ankara) Bildirileri. 1501–1527.
- Sayın, B., Çelikyurt, M.A., Kaya, N., 2014. Üretici gözüyle tarım sigortaları uygulamaları. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (3–5 Eylül 2014, Samsun) Bildirileri. 1077–1084.
- Tan, S., Everest, B., Özen, A., 2012. Üreticilerin tarım sigortası konusunda talep ve eğilimlerinin incelenmesi: Çanakkale İli Lâpseki İlçesi örneği. X. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (5–7 Eylül 2012, Konya) Bildirileri. 1207–1214.
- TARSİM, 2009. Tarım Sigortaları Havuzu 2008 yılı faaliyet raporu. İstanbul.
- TARSİM, 2010. Tarım Sigortaları Havuzu 2009 yılı faaliyet raporu. İstanbul.
- TARSİM, 2012. Tarım Sigortaları Havuzu 2011 yılı faaliyet raporu. İstanbul.
- TARSİM, 2015a. Tarım Sigortaları Havuzu 2014 yılı faaliyet raporu. İstanbul.
- TARSİM, 2015b. Tarım Sigortaları Havuzu 2015/1110–2085 sayılı Raporu.
- Taşcı, R., Karabak, S., Demirtaş, R., Gülçubuk, B., 2014. Ankara, Çorum ve Kayseri İllerinde çiftçilerin risk yönetimi ve tarım sigortası uygulamaları. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (3–5 Eylül 2014, Samsun) Bildirileri. 1035–1041.
- Vandaveer, M.L., Loehman, E.T., 1994. Farmer response to modified crop Insurance: A case study of corn in Indiana. *American Journal of Agricultural Economics*. 76 (1):128–140.
- Yavuz, G.G., 2010. Polatlı İlçesinde üreticilerin tarım sigortası yaptırmaya karar verme sürecinde etkili faktörlerin analizi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.